

WIEDZA STUDENTÓW PAŃSTWOWEJ MEDYCZNEJ WYŻSZEJ SZKOŁY ZAWODOWEJ W OPOLU DOTYCZĄCA HONOROWEGO KRWIODAWSTWA I LECZENIA KRWIĄ – ANALIZA BADAŃ WŁASNYCH

The knowledge of Public Medical Higher
School in Opole students related to the blood
donation movement – analysis of a survey

SABINA CZAPLA^{1 A-F}
JOANNA ŚLIWIŃSKA^{1 A-F}
TERESA NIECHWIADOWICZ-
-CZAPKA^{1,2 A,D,C,E}

- 1 Studentka I roku pielęgniarstwa PMWSZ w Opolu, członek Klubu HDK PCK w PMWSZ w Opolu
- 2 Instytut Pielęgniarstwa PMWSZ w Opolu, opiekun Klubu HDK PCK w PMWSZ w Opolu

A – przygotowanie projektu badania | study design, B – zbieranie danych | data collection, C – analiza statystyczna | statistical analysis, D – interpretacja danych | data interpretation, E – przygotowanie maszynopisu | manuscript preparation, F – opracowanie piśmiennictwa | literature search, G – pozyskanie funduszy | funds collection

STRESZCZENIE

Wstęp: Honorowe krwiodawstwo jest akcją społeczną mającą na celu pozyskiwanie krwi od osób zdrowych na rzecz osób wymagających transfuzji. Leczenie krwią możliwe jest dzięki stałej bazie krwiodawców. Propagowanie idei honorowego krwiodawstwa wśród studentów jest bardzo ważne, ponieważ są oni potencjalnymi dawcami krwi. Wyniki badań ankietowych wskazują na obszary wiedzy, na których w propagowaniu honorowego krwiodawstwa należałoby się szczególnie skupić, aby pozyskać nowych dawców.

Cel pracy: Poznanie stanu wiedzy studentów PMWSZ w Opolu na temat krwiodawstwa i krwiolecznictwa.

Materiał i metody: W badaniach wzięło udział 100 studentów PMWSZ w Opolu. Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem autorskiego kwestionariusza ankiety.

Słowa kluczowe: honorowe krwiodawstwo, studenci, wiedza

Wyniki: 85% (85) badanych ocenia swoją wiedzę z zakresu krwiodawstwa jako średnią. 82% (82) jest świadoma, że oddawanie krwi nie uzależnia fizycznie. 65% (65) respondentów wie, że nie istnieje ryzyko nadprodukcji krwi w przypadku regularnego jej oddawania. 47% (47) ankietowanych zna zastosowanie krwi w leczeniu. Tylko 22% (22) wie, że oddawanie krwi nie stwarza ryzyka dla dawcy. 50% (50) respondentów ma błędne informacje na temat przywilejów krwiodawców.

Wnioski: Największą wiedzę w zakresie krwiodawstwa i krwiolecznictwa mają honorowi dawcy krwi. Nie potwierdziły się hipotezy zakładające, że studenci lat programowo wyższych, osoby z wykształceniem medycznym i studenci, których znajomi są honorowymi dawcami, mają większą wiedzę na temat krwiodawstwa.

SUMMARY

Background: The Blood Donor Movement is a social action which aims at obtaining blood from healthy people and giving it to people who need blood transfusion. This is only possible thanks to a solid base of blood donors. Promoting the idea of voluntary blood donation among students is very important because they are potential blood donors. The results of the survey indicate the areas of knowledge, which in promoting voluntary blood donation should be especially fulfilled to attract new donors.

Aim of the study: The aim of the study is to recognize the level of knowledge of Public Higher Medical Professional School Students in Opole about The Blood Donor Movement and medical treatment with the use of blood.

Material and methods: The research was carried out using a diagnostic survey method. The author's questionnaire had been filled in anonymously and voluntarily by a hundred of students. The analysis was taken in the "R" statistic program and PSPP program with the significance level of $p < 0.05$. The

Keywords: blood donation, students, knowledge

material was analysed considering the college level, medical education, active blood donation and the contact with blood donors.

Results: 85% of the students recognise their knowledge of the subject at a medium level. 82% know that blood donating is not physically addictive. 65% of the participants are aware of the fact that there is no risk of blood overproduction in case of regular donating. 47% of the respondents give a correct answer to the question related to chemotherapy. 22% of all know that blood donation does not create a risk for the donor. However, 50% of the respondents have incorrect beliefs about blood donors' privileges.

Conclusions: The honour blood donors have the greatest knowledge of blood donation and transfusion. The hypothesis stating that older and better educated students have wider knowledge about The Blood Donor Movement has not been confirmed.

(PU-HSP 2015; 9, 3: 18–22)

Wstęp

Krew jest jednym z najbardziej niezbędnych leków. Rozwój krwiodawstwa umożliwił postęp w wielu dziedzinach medycyny. Dzięki transfuzjom krwi, zmniejszyła się umieralność okołoperacyjna i powypadkowa. Leczenie krwią jest możliwe tylko dzięki stałej bazie dawców krwi.

W 99,8% przypadków krwiodawstwo jest honorowe, wyjątkowo tylko oddanie krwi bywa odpłatne. Honorowym dawcą zostaje osoba, która chociaż raz nieodpłatnie oddała krew.

Zgodnie z naczelną zasadą obowiązującą w krwiodawstwie – „Minimum krzywdy, maksimum korzyści” – nie mogą zostać dawcami krwi (przed upływem 6 miesięcy) osoby, które miały przetaczaną krew lub jej składniki, osoby, które miały kontakt z chorym na WZW, miały wykonywane badania diagnostyczne lub zabiegi endoskopowe, powróciły z krajów o dużej częstotliwości zakażeń HIV (Afryka Środkowa i Zachodnia, Tajlandia) oraz osoby, które miały wykonany tatuaż, akupunkturę, przektucie uszu bądź innych części ciała [1].

Krew oddawać można po 6 miesiącach od wykonania zabiegu chirurgicznego, 4 tygodnie po przebyciu choroby zakaźnej, 2 tygodnie po przebiegu grypy lub zakażenia grypopodobnego, co najmniej 2 tygodnie po leczeniu antybiotykami i po infekcji z gorączką powyżej 38°C.

W dniu oddania krwi nieobecność w miejscu nauki lub pracy jest usprawiedliwiona. Dawcy przysługuje również zwrot kosztów podróży do miejsca donacji. Każdy krwiodawca może także bezpłatnie uzyskać wyniki swoich badań laboratoryjnych. W ramach promocji honorowego krwiodawstwa honorowi dawcy mogą również otrzymać nieodpłatnie kartę identyfikacji grupy krwi (tzw. „krew-kartę”) [2].

Od 1 stycznia 2007 r. obowiązuje nowa ulga w podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT) – jest to możliwość odliczenia od podstawy opodatkowania wartości honorowo oddanej krwi (na podstawie art. 26 ust. 1. pkt 9. lit. c. Ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych).

Na potrzeby określenia wartości darowizny stosuje się przepisy o wysokości ekwiwalentu pieniężnego za pobraną krew. Honorowi dawcy mają także przywilej korzystania z pomocy medycznej poza kolejnością.

Cel badania

Celem badania było poznanie stanu wiedzy studentów PMWSZ w Opolu na tematy związane z krwiodawstwem.

Materiał i metody

Badanie przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem autorskiego kwestionariusza ankiety składającego się z dwóch części. Pierwsza zawierała zmienne oraz pytania dotyczące samooceny wiedzy z zakresu honorowego krwiodawstwa, natomiast w części drugiej zamieszczono pytania sprawdzające tę wiedzę. Ankieta była anonimowa i dobrowolna. Grupę badaną stanowiło 100 studentów Państwowej Medycznej Wyższej Szkoły Zawodowej w Opolu. Materiał analizowano, biorąc pod uwagę: rok studiów, zdobyte wykształcenie medyczne, które miało 7% (7) ankietowanych, czynne dawstwo krwi oraz kontakty z honorowymi dawcami.

Przyjęto, że większą wiedzę na temat honorowego krwiodawstwa i zastosowania krwi w lecznictwie mają:

- studenci lat programowo wyższych,
- osoby, które mają już wykształcenie medyczne,
- honorowi dawcy krwi,
- osoby, których znajomi są honorowymi krwiodawcami.

Analizę statystyczną wykonano w środowisku statystycznym „R” oraz programie PSPP, przyjmując poziom istotności $p < 0,05$.

Wyniki

W ankiecie zamieszczono pytania odnoszące się do różnych niebezpieczeństw związanych z krwiodaw-

stwem oraz szans, które stwarza dla chorych krwiolecznictwo. Ankietowani mieli stwierdzić, czy w przypadku regularnego oddawania krwi istnieje ryzyko jej nadprodukcji w organizmie. Większość studentów wybrała prawidłową odpowiedź, uznając to za mit, jednak 35% (35) stwierdziło, że takie ryzyko istnieje (rycina 1).

Ankietowani mieli także oszacować, czy oddawanie krwi może uzależniać fizycznie. 82% (82) respondentów zaznaczyło poprawną odpowiedź, czyli uznano to stwierdzenie za mit (rycina 1).

Studenci określali też, czy podczas oddawania krwi istnieje ryzyko zakażenia. 38% (38) osób wybrało poprawną odpowiedź, czyli „brak ryzyka”. Ankietowani w większości uznali, że podczas oddawania krwi istnieje ryzyko zarażenia się niektórymi chorobami zakaźnymi. Studenci najbardziej obawiają się zakażenia wirusowym zapaleniem wątroby typu B i wirusem HIV (rycina 2).

Ilość pobieranej w czasie jednej donacji krwi została w większości dobrze oszacowana – 60% (60) studentów wskazało, że wartość ta wynosi 450 ml (rycina 3).

47% (47) ankietowanych udzieliło poprawnej odpowiedzi na pytanie dotyczące wykorzystywania krwi w leczeniu (rycina 4).

Połowa badanej grupy ma błędne informacje na temat przywilejów należnych honorowym krwiodawcom. Jako przykładowe profity studenci podawali zniżki na przejazdy komunikacją miejską (23% – 23 osoby) oraz niższe ceny leków (16% – 16 osób). Studenci nietrafnie uznali za przywilej otrzymywanie czekolady (43% – 43 osoby), zwolnienie z pracy lub szkoły w dniu donacji (36% – 36 osób) oraz gadżety promujące ruch HDK. Wśród ankietowanych 40% (40) wie o możliwości dokonania odliczenia od podatku rocznego przez Zastępowanych Honorowych Krwiodawców (rycina 5).

Przeprowadzone badania nie wykazały istotnych statystycznie różnic w zakresie wiedzy na temat krwiodawstwa pomiędzy studentami różnych lat (tabela 1).

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że nie występują również istotne statystycznie różnice dotyczące poziomu wiedzy na temat krwiodawstwa w zależności od tego, czy respondenci mieli już wykształcenie medyczne (tabela 2).

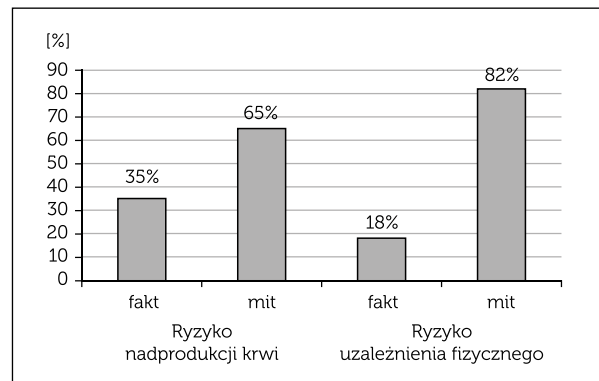
Wyniki zawarte w tabeli 3 wskazują, że pomiędzy osobami będącymi honorowymi dawcami krwi a niebędącymi występują istotne statystycznie różnice w zakresie poziomu wiedzy na temat krwiodawstwa.

Wyniki połowy badanych zawierały się w przedziale od 6 do 8 poprawnych odpowiedzi. Mediana wynosiła 7, co oznacza, że połowa respondentów osiągnęła co najmniej taki wynik.

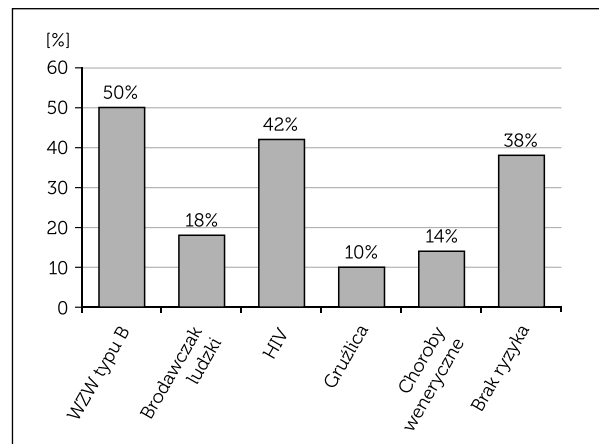
Badanie wskazuje, że nie występują istotne statystycznie różnice dotyczące poziomu wiedzy na temat krwiodawstwa wśród osób mających i niemających dawców wśród znajomych/rodziny (tabela 4).

Dyskusja

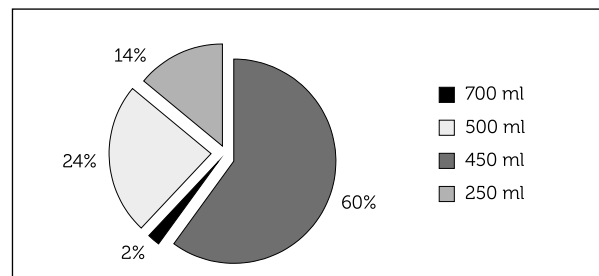
Studenci stanowią ważną grupę dawców krwi. Główną motywacją do donacji jest zazwyczaj chęć pomocy potrzebującym [3–6]. Świadome oddawanie krwi powinno być jednak oparte także na rzetelnej wiedzy, zwłaszcza w przypadku studentów uczelni

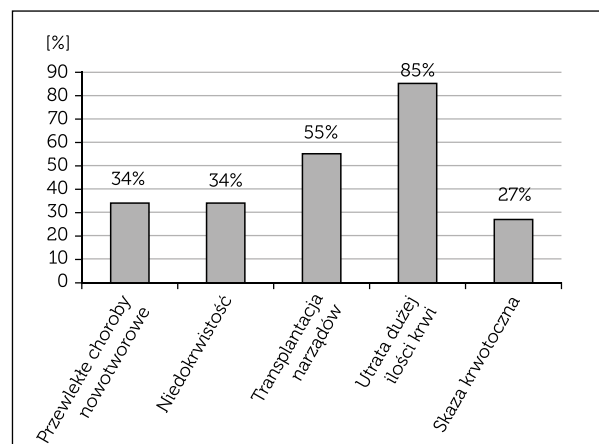
Rycina 1. Odpowiedzi studentów dotyczące ryzyka nadprodukcji krwi oraz fizycznego uzależnienia organizmu od oddawania krwi

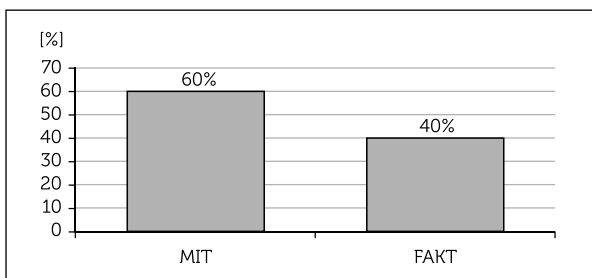
Rycina 2. Poziom wiedzy studentów odnośnie do ryzyka zakażenia w trakcie donacji krwi

Rycina 3. Odpowiedzi studentów na pytanie dotyczące ilości pobieranej podczas donacji krwi

Rycina 4. Wiedza studentów na temat wykorzystywania krwi w leczeniu

Rycina 5. Odpowiedzi studentów na pytanie dotyczące możliwości dokonania odliczenia od podatku rocznego przez Zastużonych Honorowych Dawców Krwi

Tabela 1. Wynik zależności pomiędzy rokiem studiów badanych a wiedzą na temat krwiodawstwa

Test Kruskala-Wallis	
Zmienne	Wynik
Rok studiów – zmienna niezależna (grupująca)	$\chi^2 = 0,934$ $df = 3$ $p = 0,817$
Wiedza na temat krwiodawstwa – zmienna zależna	

Tabela 2. Wynik testu korelacji poziomu wiedzy na temat krwiodawstwa i wykształcenia medycznego

Test Manna-Whitneya	
Zmienne	Wynik
Posiadanie wykształcenia medycznego – zmienna niezależna (grupująca)	$U = 403,500$ $p = 0,196$

Tabela 3. Wynik zależności wiedzy na temat krwiodawstwa honorowych krwiodawców i osób, które nie oddają krwi

Test Manna-Whitneya	
Zmienne	Wynik
Honorowe oddawanie krwi – zmienna niezależna (grupująca)	$U = 607,000$ $p = 0,000$
Poziom wiedzy na temat krwiodawstwa – zmienna zależna	

Tabela 4. Wynik korelacji wpływu posiadania znajomych oddających honorowo krew na poziom wiedzy na temat krwiodawstwa wśród badanych

Test Manna-Whitneya	
Zmienne	Wynik
Honorowi dawcy wśród znajomych/rodziny – zmienna niezależna (grupująca)	$U = 1133,500$ $p = 0,687$
Poziom wiedzy na temat krwiodawstwa – zmienna zależna	

medycznej. Z przeprowadzonego sondażu wynika, że 85% (85) badanych studentów PMWSZ w Opolu ocenia swoją wiedzę z zakresu krwiodawstwa i krwiolecznictwa jako średnią, a 11% (11) uważa się za ekspertów w tej dziedzinie. Jednak analiza odpowiedzi na bardziej szczegółowe pytania ankiety nie potwierdza takiej wysokiej samooceny studentów. Niedostatki wiedzy dotyczą głównie przywilejów dla honorowych krwiodawców, a także następstw zdrowotnych regularnego oddawania krwi.

Według sondażu diagnostycznego przeprowadzonego na naszej Uczelni w 2008 roku, liczna grupa studentów niebędących dawcami (61,2% z 85 osób ankietowanych) także obawiała się potencjalnych niekorzystnych następstw zdrowotnych systematycznego oddawania krwi.

Porównując wyniki sondażu z 2008 roku z obecnym, notuje się zmniejszenie liczby osób, którym względy zdrowotne uniemożliwiają donację krwi. Obniżył się także procent studentów, którzy powstrzymują się od donacji z powodu lęku – z 21% (18) w 2008 roku do 14% (14) w 2015 roku. Zmalała liczba studentów, którzy twierdzą, że nigdy nie mieli okazji do oddania krwi – z 13% (11) w 2008 roku do 11% (11) obecnie. Znacząco wzrósł jednak procent osób, które obawiają się zakażenia – z 23% (20) w 2008 roku do 62% (62) w 2015 roku. Także studentów, którzy obawiają się uzależnienia swojego organizmu od oddawania krwi, jest aż 9 razy więcej niż w 2008 roku [3]. Należy jednak pamiętać, że w badaniach tych brały udział dwie różne grupy respondentów, co mogło mieć znaczący wpływ na rezultaty porównania.

W badaniach przeprowadzonych przez K. Kozłowską i M. Wójtę-Kempę wśród studentów największych uczelni wyższych we Wrocławiu w latach 2009–2010 uzyskano podobne wyniki, a poziom wiedzy studentów z Wrocławia oceniono jako niezadowalający. Najmniejszą wiedzę studenci mają w zakresie przywilejów wynikających z bycia dawcą [4]. Podobnie jak w badaniach własnych, poziom wiedzy krwiodawców we Wrocławiu jest wyższy od poziomu wiedzy osób, które nigdy nie oddawały krwi. Także wiedza studentów Uniwersytetu Opolskiego na temat krwiodawstwa, mimo pozytywnego nastawienia do ruchu honorowego krwiodawstwa, znajdowała się na średnim poziomie. Wielu studentów nie orientowało się, na jakich warunkach oraz kiedy może odbyć się donacja krwi [5].

Wśród przyczyn rezygnowania z donacji krwi podawanych przez studentów przeważają względy zdrowotne. Podobnie jak w wynikach uzyskanych w badaniach studentów Uniwersytetu Medycznego w Lublinie [6].

Wskazywane przez studentów obawy przed oddaniem krwi w związku z niebezpieczeństwem zakażenia w trakcie donacji wynikają z niskiej wiedzy dotyczącej przeprowadzanych zabiegów poboru krwi.

Wyniki badań własnych i przeprowadzonych na innych uczelniach wskazują, iż studenci mają z reguły pozytywny stosunek do idei honorowego krwiodawstwa. Nie przekłada się to jednak na procent osób czynnie zaangażowanych w honorowe dawstwo krwi.

Wnioski

1. Należy nasilić działania propagujące akcje poboru krwi organizowane w Państwowej Medycznej Wyższej Szkole Zawodowej w Opolu.
2. Należy zadbać o poszerzenie wiedzy studentów na temat ryzyka ponoszonego przez dawcę krwi.
3. Należy propagować wiedzę dotyczącą aktualnych przywilejów dla honorowych dawców krwi.

Piśmiennictwo

1. Jak zostać krwiodawcą [online] 2014 [cyt. 23.01.2015]. Dostępny na URL: <http://www.rckik-opole.com.pl>
2. Niechwiadowicz-Czapka T, Klimczyk A. *Leczenie krwii*. Warszawa: Wydawnictwo Lekarskie PZWL; 2011.
3. Niechwiadowicz-Czapka T, Szczęchowska M. Postawy i wiedza studentów Państwowej Medycznej Wyższej Szkoły Zawodowej w Opolu dotyczące ruchu honorowego krwiodawstwa – analiza badań własnych. *Mag Pielęg Potoż* 2008; 3: 18–19.
4. Kozłowska K, Wójta-Kempa M. Wiedza i postawy studentów wrocławskich uczelni na temat krwiodawstwa. *Pielęg Zdr Publ* 2011; 1-2: 121–128.

Adres do korespondencji:

Sabina Czapla
ul. Zamknięta 2, 46-375 Pludry
Tel. (+48) 512 523 341
E-mail: sabina.026@wp.pl

Teresa Niechwiadowicz-Czapka
PMWSZ w Opolu
ul. Katowicka 68
Tel. (+48) 601 393 775
E-mail: tecia7@onet.eu

Praca wptynęła do redakcji: 18.06.2015
Po recenzji: 24.08.2015
Zaakceptowana do druku: 25.08.2015

Źródło finansowania

Praca sfinansowana ze środków uczelnianych.

Konflikt interesów

Autorzy nie zgłaszają konfliktu interesów.

5. Kozłowska J, Szcześniak K. Postawy i wiedza studentów Uniwersytetu Opolskiego na temat honorowego krwiodawstwa – analiza badań własnych. *II Uczelniana Konferencja Studenckich Kół Naukowych PMWSZ w Opolu, Opole, 18 marca 2010: program szczegółowy, streszczenia prac*. Opole: Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa w Opolu; 2010.
6. Kottątaj B, Kottątaj W, Zawót S, Sowa M, Karwat D. Honorowe Krwiodawstwo wśród studentów studiów stacjonarnych Uniwersytetu Medycznego w Lublinie. *J Health Sci* 2013; 3(6): 45–72.